

تعاریف و مفاهیم

عشایر کوچنده

عشایر کوچنده به مردمی گفته می‌شود که حداقل سه ویژگی زیر را داشته باشند:

1- ساخت اجتماعی قبیله‌ای

2- اتکای معاش به دامداری

3- شیوه زندگی مبتنی بر کوچ

در ارتباط با سه ویژگی فوق، توجه به نکته‌های زیر ضروری است:

- هر فرد این جامعه خود و خانواده‌اش را متعلق و وابسته به یک گروه اجتماعی بزرگ‌تر و معمولاً خویشاوند می‌داند و غالباً به آن مباحات می‌کند که نام این گروه بزرگ‌تر به‌طور معمول «طایفه» است.
- اگر منابع دیگری برای معاش عشایر کوچنده وجود داشته باشد، حالت فرعی و جنبی دارد، مانند زراعت محصولات اصلی چون گندم و جو و یا تولید مصنوعات مانند قالی و خورجین.
- چون معیشت عشایر کوچنده متکی بر دام‌هایی است که آن‌ها را در مراتع طبیعی می‌چرانند، لذا با تغییر فصل از نقطه‌ای به نقطه دیگر و از منطقه‌ای به منطقه دیگر کوچ می‌کنند و فصل سرد را در قشلاق و فصل گرم را در ییلاق به سر می‌برند که فاصله آن‌ها ممکن است تا بیش از پانصد کیلومتر باشد.

ایل

شامل طایفه‌های متعددی است که به‌علت هم‌خونی و خویشاوندی یا دلایل اجتماعی، سیاسی و... با یکدیگر متحد هستند و معمولاً در یک محدوده جغرافیایی که قلمرو ایل به حساب می‌آید، زندگی می‌کنند. طایفه‌های یک ایل معمولاً با هم خویشاوندی‌های دور نسبی و سببی دارند. بعضاً هم ممکن است بدون داشتن خویشاوندی بنا به ضرورت‌های اجتماعی و سیاسی متحد شوند و تشکیل ایل بدهند. گویش، آداب و رسوم و شیوه زندگی طایفه‌های مختلف یک ایل در موارد بسیاری یکسان است.

طایفه

مشخص‌ترین و مهم‌ترین چارچوب اجتماعی عشایر، طایفه است که شامل جماعتی است که غالباً با هم خویشاوندی دور و نزدیک دارند و در چند یا چندین نسل پیش به‌طور نسبی یا سببی به مبنای مشترکی می‌رسند. فرد عشایری در بیان وابستگی و تعلقش، غالباً از طایفه خود نام می‌برد.

طایفه مستقل

در این سرشماری هر طایفه‌ای که جزو ایلی نبوده، طایفه مستقل نامیده شده است.

رده‌های ایلی:

سازمان اجتماعی ایل و طایفه، تحت تاثیر مقتضیات اجتماعی - اقتصادی و سیاسی به مرور زمان به انشعابات دیگری تقسیم می‌شود که تابع قاعده و قانون معینی نبوده و در هر جامعه عشایری شکل خاصی دارد. به این تقسیمات رده‌های ایلی می‌گویند.

کوچک‌ترین رده:

منظور از کوچک‌ترین رده (غیر موقت) در هر ایل یا طایفه مستقل، آخرین رده قبل از خانوار در قالب تقسیمات داخلی ایلی است که از تعدادی خانوار که قاعدتاً با یکدیگر بستگی‌های نزدیک خونی دارند و یا سبباً با یکدیگر فامیل می‌باشند تشکیل شده است. چنین رده‌ای براساس ضرورت‌هایی مانند کوچ، استفاده از مرتع، جنگ و ... تشکیل شده است، موقتی نبوده و گذشته از مسئله اسکان خانوارها در طول سال‌ها، دارای ثبات نسبی می‌باشد، به عنوان "واحد آماری" این طرح انتخاب شده است. در برخی موارد کوچک‌ترین رده تنها از یک خانوار تشکیل شده است.

شهرستان محل استقرار

شهرستانی که عشایر کوچنده، دوره بیلاقی و یا قشلاقی خود را در آن می‌گذرانند، استان محل استقرار نامیده می‌شود.

بیلاق

محدوده زیست و قلمرو جغرافیایی که عشایر تمام یا قسمتی از تابستان را در آن بسر می‌برند «بیلاق یا سردسیر» می‌گویند.

قشلاق

محدوده زیست و قلمرو جغرافیایی که عشایر تمام یا قسمتی از زمستان را در آن بسر می‌برند «قشلاق یا گرمسیر» می‌نامند.

خانوار

خانوار از چند نفر تشکیل می‌شود که با هم در یک اقامتگاه زندگی می‌کنند، با یکدیگر هم‌خرج هستند و معمولاً با هم غذا می‌خورند. بنا بر این لازم نیست که اعضای یک خانوار با یکدیگر رابطه خویشاوندی داشته باشند. به عبارت دیگر، خانوار لزوماً با خانواده یکی نیست. فردی که به تنهایی زندگی می‌کند نیز، خانوار تلقی می‌شود.

خانوار عشایری کوچنده

خانوار عشایری کوچنده، خانواری است که عضو جامعه عشایر کوچنده باشد.